

Nr 167.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1949/50 till yrkesundervisningen; given Stockholms slott den 11 mars 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Josef Weijne.

Propositionens huvudsakliga innehåll:

Tanken att anordna särskild seminarieutbildning av yrkeslärare avvisas. Utbildningen föreslås fortfarande skola ske genom kursverksamhet. Ett flertal olika kursformer föreslås. Särskilt anslag å 25 000 kronor för yrkespedagogisk reformverksamhet begäres. För den centrala ledningen av yrkeslärarutbildningen och reformverksamheten inrättas vissa tjänster hos överstyrelsen för yrkesutbildning.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför härnäst chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Weijne följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under bilagan åttonde huvudtiteln, punkterna 275 och 305, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna för budgetåret 1949/50

dels till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar ett förslagsanslag av 800 000 kronor;

dels till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Omkostnader ett förslagsanslag av 100 000 kronor;

dels ock till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen ett reservationsanslag av 150 000 kronor.

Sedan dessa ärenden numera färdigberetts, anhåller jag att få ånyo anmäla desamma ävensom ytterligare en anslagsfråga.

I. Utbildning av yrkeslärare.

1. Inledning.

Vid 1945 års riksdag hemställdes *dels* i de likalydande motionerna I: 158 och II: 242, att riksdagen måtte besluta, att en yrkespedagogisk centralanstalt upprättades med huvudsakligen de uppgifter och den anordning, som föreslagits i 1936 års yrkesskolsakkunnigas betänkande (stat. off. utr. 1938: 49), *dels ock* i motionen II: 185 att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast ville till förnyad prövning upptaga frågan om utbildningen av yrkesskollärarna. Med anledning av sagda motioner hemställde riksdagen i skrivelse den 15 maj 1945, nr 8, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte taga frågan om utbildning av yrkesskollärare under omprövning. Riksdagen anförde därvid att, då denna fråga motionsvägen bragts under riksdagens prövning, riksdagen ansåge sig böra som sin mening framhålla, att ifrågavarande problem syntes böra lösas utan längre uppskov. Från skilda håll hade omvittnats, att snara åtgärder syntes vara av nöden för att avhjälpa den rådande bristen på kvalificerade yrkesskollärare. Riksdagen hade dock icke funnit sig beredd att på grundval av i de väckta motionerna förebragt utredning anvisa medel för återupprättande av en yrkespedagogisk centralanstalt.

Sedan framställningar i ämnet även gjorts av slöjd- och yrkeslärares riksförbund och överstyrelsen för yrkesutbildning, anbefalldes Kungl. Maj:t genom beslut den 21 december 1945 överstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag i fråga om utbildande av lärare för industri och hantverk vid anstalter för yrkesundervisning. I sina petita för budgetåret 1947/48 anmälde därefter överstyrelsen, att överstyrelsen vid fullgörande av nämnda uppdrag funnit att behovet av utbildade yrkeslärare vid verkstadsskolorna gjorde sig synnerligen starkt gällande, och föreslog vissa provisoriska åtgärder för att tillgodose det mest trängande behovet av dylika lärare. Överstyrelsens förslag vann statsmakternas bifall (jfr åttonde huvudtiteln för år 1947 punkten 288 och för år 1948 punkten 275).

Sina slutliga förslag i ämnet har överstyrelsen nu framlagt i ett den 20 juni 1947 dagtecknat betänkande med titeln *Utredning med förslag angående utbildning av lärare för industri och hantverk vid anstalter för yrkesundervisning m. m.* (stat. off. utr. 1947: 55).

Utredningen tar, enligt vad som framhålles i kap. 1 i betänkandet, i främsta hand sikte på lärarutbildningen för industri och hantverk vid de egentliga skolorna för yrkesundervisning (verkstadsskolor, lärlingsskolor, yrkesskolor). Då behov av utbildade yrkeslärare även förefinnes vid andra

läroanstalter med yrkesundervisning, har i utredningen undersökts, i vad mån en organisation för utbildning av lärare vid de förstnämnda skolformerna även skulle kunna utnyttjas för att tillgodose motsvarande behov vid tekniska gymnasier och fackskolor samt handelsgymnasier och andra under överstyrelsen för yrkesutbildning stående handelsskolor. Dessutom har samma möjlighet undersökts rörande vissa andra läroanstalter, som vid sidan av andra studiemål även bibringa eleverna en praktisk yrkesutbildning av hithörande slag, nämligen praktiska mellanskolor och i vissa allmänna läroverk inbyggda praktiska linjer samt yrkesbestämda högre folkskolor.

2. Behovet av yrkeslärare.

Överstyrelsen framhåller att hela antalet elever i skolor för industri och hantverk i oktober 1945 uppgick till sammanlagt 21 453, därav 2 309 vid enskilda skolor, samt att hela antalet lärare i skolor för industri och hantverk under arbetsåret 1944/45 utgjorde 1 956, varav 456 eller drygt 23 procent voro heltidsanställda och resten timlärare med deltidstjänstgöring. Endast verkstadsskolorna och vissa andra skolor med dagundervisning kunde bereda lärarna full tjänstgöring. I de egentliga lärlings- och yrkesskolorna kunde lärarna i allmänhet ej erhålla mer än ett fåtal undervisningstimmar. Timlärarna vore antingen yrkesmän, lärare vid andra skolor eller andra personer med sin huvudsakliga utkomst på annat håll. Överstyrelsen betonar att för timlärarna måste undervisningen vid yrkesskolorna framstå som en bisak. De förekommande täta ombytena av timlärare medförde dessutom att mycken pedagogisk erfarenhet ginge förlorad och måste på nytt förvärvas av nybörjarna. Överstyrelsen anser därför, att man i första hand borde taga sikte på de heltidsanställda yrkeslärarnas utbildning och anpassa utbildningsorganisationen främst för utbildning av lärare av denna kategori. Den pedagogiska utbildningen av timlärare syntes kunna ske genom tillfälliga kortare kurser.

Med hänsyn till åldersfördelningen inom den nuvarande yrkeslärarkåren, yrkesskolväsendets beräknade utveckling och andra orsaker räknar överstyrelsen med ett årligt nyrekryteringsbehov av 30—35 heltidsanställda lärare i yrkesarbete och omkring 6 heltidsanställda lärare i yrketeoretiska ämnen.

Överstyrelsen understryker, att en väsentlig del av teoriundervisningen vid verkstadsskolorna uppehålls av lärarna i yrkesarbete. Sålunda handlade under arbetsåret 1945/46 $\frac{3}{4}$ av de helt årsanställda lärarna i yrkesarbete jämväl undervisning i yrketeoretiska ämnen. Till nämnda förhållande hade man att ta hänsyn vid planläggningen av lärarutbildningen.

Det årliga nyrekryteringsbehovet av heltidsanställda yrkeslärare vid andra skolor än de egentliga skolorna för yrkesundervisning beräknar över-

styrelsen till 4. Överstyrelsen räknar också med att en del industriföretag komma att vid den statliga utbildningsorganisationen låta utbilda yrkeslärare för sina egna verkstadsskolor. Någon beräkning av utbildningsbehovet i sistnämnda hänseende har överstyrelsen emellertid icke ansett sig för närvarande kunna göra.

3. Nuvarande yrkeslärares utbildning.

Överstyrelsen har verkställt en undersökning av den förefintliga utbildningen hos nuvarande heltidsanställda yrkeslärare vid verkstadsskolor. Undersökningen, som hänför sig till förhållandena arbetsåret 1945/46, redovisar omfattningen av lärarnas praktik som yrkesmän, skol- eller kursutbildning samt pedagogiska utbildning. Undersökningen utvisar enligt överstyrelsen, att de heltidsanställda lärarna förvärvat 1) lång yrkespraktik före läraranställning (omkring 70 procent ha över 10 års praktik), 2) fackutbildning i ett flertal skolor och kurser, vilka i allmänhet bygga på folkskolan men i vissa fall kräva högre allmänbildning, 3) ingen (37 procent) eller jämförelsevis obetydlig (53 procent) speciell yrkespedagogisk utbildning, vilken sistnämnda utbildning i regel utgöres av 4 à 5 veckors yrkespedagogisk kurs, anordnad av den centrala tillsynsmyndigheten för yrkesutbildning.

4. Hittillsvarande kursverksamhet för yrkeslärare m. m.

Ur en av överstyrelsen lämnad historik över den hittillsvarande kursverksamheten för yrkeslärare inhämtas i huvudsak följande.

Sedan 1907 års kommitté för den lägre tekniska undervisningens ordnande i sitt år 1912 avgivna betänkande föreslagit upprättande av en statens normalskola för yrkesundervisning, upptog den år 1918 inrättade skolöverstyrelsen detta spörsmål till övervägande. I samråd med särskilt tillkallade sakkunniga kom skolöverstyrelsen till den uppfattningen, att det skulle erbjuda bestämda fördelar att i stället för normalskolan upprätta en yrkespedagogisk centralanstalt, vilken efter överenskommelse med vederbörande yrkesskolstyrelser för sina uppgifter anlätade de lärlings- och yrkesskolor, som med hänsyn till utrustning och andra omständigheter befunnes lämpliga härför. I anslutning till skolöverstyrelsens förslag anvisade riksdagen för år 1921 ett reservationsanslag av 80 000 kronor till en yrkespedagogisk centralanstalt (Ypecea), och anslag för detta ändamål beviljades av riksdagen till och med budgetåret 1928/29. År 1929 beslöt emellertid riksdagen, att anstalten skulle indragas och att dess verksamhet skulle övertagas av skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning. I samband därmed sänktes anslaget för budgetåret 1929/30 till 25 000 kronor. Frånsett treårsperioden 1933/36 och budgetåret 1940/41, då inga anslag beviljades för ifrågavarande ändamål, ha anslagen utgått med varierande belopp och ha under åren 1943/46 utgjort 45 000 kronor per år. Under år 1946/47 har anslaget höjts till 53 000 kronor och till 110 000 kronor för år 1947/48.

Under den tid yrkespedagogiska centralanstalten existerade, anordnade denna ett stort antal kurser, dels pedagogiska, dels fackliga, för lärare eller blivande lärare vid yrkesundervisningen. Efter indragningen av ifrågavarande anstalt 1929 har skolöverstyrelsen till och med år 1943 och därefter överstyrelsen för yrkesutbildning fortsatt kursverksamheten i mån av tillgängliga medel. Under senare år ha i regel endast pedagogiska kurser med en längd av 4—5 veckor anordnats. De ha i allmänhet varit förlagda till Stockholm. En och annan kortare kurs har dock anordnats i landsorten. Antalet kursdeltagare i de pedagogiska kurserna om 4—5 veckor ha av olika skäl måst begränsas till 20—30, medan i de kortare kurserna ett större antal kunnat mottagas. I kurserna ha endast i obetydlig omfattning emottagits lärare och blivande lärare inom det husliga arbetets område, då dessa merendels ha seminarieutbildning.

Såsom inledningsvis anmärkts ha på överstyrelsens förslag provisoriska åtgärder vidtagits för utbildande av yrkeslärare vid verkstadsskolorna. Sålunda har under 1948 anordnats en fyra månaders kurs för snabbutbildning av blivande heltidsanställda lärare i yrkesarbete vid verkstadsskolor, och en liknande kurs är avsedd att hållas under tiden februari—juni 1949.

5. Allmänna synpunkter på den framtida yrkeslärarutbildningen.

Överstyrelsen framhåller, att de förslag som under senare år framförts rörande ordnandet av yrkeslärarutbildningen i Sverige i huvudsak gått ut på antingen upprättande av ett fast ettårigt yrkespedagogiskt seminarium eller bedrivande av kursverksamhet under ledning av en yrkespedagogisk centralanstalt. Ett fast yrkespedagogiskt seminarium förutsätter enligt överstyrelsen, att elevkåren är så stor och enhetlig, att lämpliga studiegrupper kunna bildas inom olika fack eller ämnen. Överstyrelsen anser emellertid, att yrkesskolväsendet i vårt land ännu icke nått en sådan utveckling, att detta är möjligt. Det har därför synts överstyrelsen vara lämpligt att i varje fall tills vidare ordna utbildningen av yrkeslärare i friare former. Verksamheten skulle härigenom — allt efter förekommande behov — kunna utvidgas eller minskas och huvudvikten läggas på nyutbildning eller fortbildning eller taga sikte på utbildning av yrkeslärare inom vissa yrken etc. En yrkeslärarutbildning liknande läroverkslärarnas provår kunde icke heller exakt efterbildas, då yrkesläraraspiranterna i regel saknade kunskaper i psykologi och pedagogik, men man borde eftersträva en mellanform mellan lärarutbildningen vid seminarier och provårsutbildningen. Överstyrelsen har utgått från att den egentliga fackutbildningen skall vara avslutad före intagning i yrkeslärarkurs och har således ansett utbildningen i huvudsak skola taga sikte på den egentliga yrkeslärarutbildningen. Av praktiska skäl har överstyrelsen emellertid ansett lämpligt, att utbildningsverksamheten ger möjlighet till komplettering i mindre skala

för skickliga yrkesmän, som vid inträde i lärarkurs icke ha tillräcklig kunskap i yrkesteoretiskt ämne men ämnar förvärva behörighet för undervisning i sådant ämne. Vidare böra, anser överstyrelsen, redan anställda yrkeslärare ha möjlighet att förkovra sig i ämnen, i vilka de redan erhållit behörighet, samt skaffa sig kompletterande utbildning i yrkesteoretiskt ämne. Från dessa allmänna utgångspunkter har överstyrelsen förordat ett flertal olika utbildningsformer.

6. Utbildningsformer.

Överstyrelsens förslag i fråga om formerna för utbildningen kan givas i huvudsak följande sammanfattning:

1. **Pedagogisk kurs för utbildning av blivande heltidsanställda lärare i yrkesarbete** vid verkstadsskolor. Kursen föreslås omfatta 15 veckor med 540 undervisnings- och övningstimmar för varje deltagare. Två kurser anordnas per år med cirka 15 deltagare i varje.
2. **Pedagogisk kurs för utbildning av blivande heltidsanställda ämneslärare i yrkesteoretiska ämnen**, som ordnas i samband med ovan omnämnda kurs för blivande lärare i yrkesarbete. Kursen föreslås omfatta 15 veckor med cirka 480 undervisnings- och övningstimmar för varje deltagare.
3. **Kompletteringskurs i yrkesteoretiska ämnen för lärare i framför allt yrkesarbete** för att ge dem möjlighet att undervisa i ökat antal ämnen. Kursen beräknas omfatta i genomsnitt tre yrkesteoretiska ämnen inom olika yrken och pågå 12 veckor med 381 undervisnings- och övningstimmar för deltagare, som bedriver studier i tre ämnen. Antalet kursdeltagare beräknas till högst 15 per ämne.
4. **Yrkespedagogiska kurser för timplärare.** Kurser av olika omfattning och innehåll. Under första verksamhetsåret ordnas försöksvis kurser av olika typer med sammanlagt cirka 75 kursdagar.
5. **Pedagogisk- och yrkesfortbildning för heltidsanställda yrkeslärare.** Försöksvis föreslås ordnandet av följande fortbildningsverksamhet
  - a) *allmän yrkespedagogisk kurs* om 5 veckor med cirka 30 deltagare;
  - b) *repetitionskurs i pedagogik m. m.* om 2 veckor under sommarferierna, cirka 30 deltagare;
  - c) *feriekurs i fackämnen* under 2 veckor för lärare i yrkesarbete vid verkstadsskolor, cirka 15 deltagare per kurs;
  - d) *permittering av ett 10-tal yrkeslärare för deltagande i olika utbildningskurser för yrkesmän*, t. ex. å statens hantverksinstitut;
  - e) *permittering av ett 10-tal yrkeslärare under cirka 10 veckor för yrkesstudier i olika industri- och hantverksföretag.*

6. **Praktisk lärarutbildning som assistentlärare.** Kursdeltagare i grundläggande pedagogisk kurs för blivande lärare i yrkesarbete skall under en tid av minst 5 månader eller den kortare tid, överstyrelsen i visst fall finner skäl medgiva, tjänstgöra som *biträdande lärare under sakkunnig facklärares ledning*, innan definitiv behörighet för heltidsanställning vid yrkesundervisningsanstalt erhålles.
7. **Korrespondensstudier i fackämnena** såsom bland annat förkurser till kompletteringskurser i yrketeoretiska ämnen, varvid försöksvis cirka 25 yrkeslärare till en början böra beredas tillfälle att delta.

Beträffande de olika utbildningsformernas närmare omfattning och innehåll torde få hänvisas till betänkandet, sid. 66—83.

7. Inträdesfordringar.

I fråga om inträdesfordringar till de olika kurserna har överstyrelsen framfört i huvudsak följande synpunkter.

Pedagogisk kurs för utbildning av lärare i yrkesarbete. Kursdeltagare skall äga framstående skicklighet i sitt yrke, minst 7 års yrkespraktik och god allmänbildning, motsvarande minst väl inhämtad folkskolekurs. Inträdesålder 22—35 år. Kortare tids tjänstgöring som timlärare är önskvärd. Intyg om hedrande vandel samt läkarintyg om frihet från hindrande sjukdom och lyte skola företes. Särskilt inträdesprov skall avläggas.

Pedagogisk kurs för utbildning av ämneslärare i yrketeoretiska ämnen. I fråga om inträdesålder, vandel, frihet från sjukdom och lyte bör gälla samma krav som vid nyssnämnda kurs. Däremot böra ställas högre krav på allmänbildning och yrketeoretisk skolning. I dessa kurser böra mottagas sökande med examen från teknisk högskola, högre tekniskt läroverk, akademisk examen eller på annat sätt styrkta grundliga kunskaper och färdigheter i vederbörliga ämnen. Sökande bör därjämte kunna åberopa flerårig praktisk verksamhet. De som enligt ansökningshandlingarna anses lämpliga böra undergå undervisningsprov.

Kompletteringskurs i yrketeoretiska ämnen. För inträde bör fordras att ha genomgått någon av de grundläggande yrkeslärarkurserna eller att ha undervisat minst två år vid yrkesundervisningsanstalt. Därjämte kan inträdesprövning påfordras.

Vid övrig utbildningsverksamhet utväljes ett visst antal sökande eller kallas lärare att delta.

Som allmän princip bör enligt överstyrelsens mening gälla att vid urval av kursdeltagare skäligen hänsyn tas till föreliggande utbildningsbehov, så att sökande tillhörande yrken med brist på utbildade lärare utväljas i första hand.

8. Lärarpersonal m. m.

Vid de hittillsvarande yrkespedagogiska kurserna har icke funnits fast anställd lärarpersonal, om man undantager föreståndaren för den tidigare yrkespedagogiska centralanstalten. Efter dess nedläggande har yrkesskol-

direktören i Stockholm fungerat som kursföreståndare vid kurser i Stockholm och samtidigt varit en av de pedagogiska handledarna och föreläsarna vid dessa kurser. Föreläsarna och handledarna ha anställts för viss timtjänstgöring vid varje kurs. Med den omfattande utökning av utbildningsverksamheten, som överstyrelsen föreslagit, finner överstyrelsen nödvändigt, att en heltidsanställd föreståndare för kursverksamheten anställs. I övrigt skulle liksom hittills föreläsare och handledare anställas för viss kurs mot timarvode. Den huvudsakliga lärarutbildningen bör enligt överstyrelsen liksom hittills förläggas till Stockholm med hänsyn till den goda tillgången på lärarpersonal och yrkesundervisningsanstalter därstädes.

9. Kursdeltagarnas ekonomiska förhållanden.

Från och med budgetåret 1946/47 gälla i fråga om traktamente åt deltagare i yrkespedagogiska kurser principiellt samma grunder som vid fortbildningskurser i hygien för lärare, skolläkare och skolsköterskor. Till kursdeltagare, bosatt utom kursorten, utgår alltså ett traktamente av 7 kronor för dag men till annan deltagare intet traktamente. — För budgetåret 1947/48 medgav riksdagen i fråga om den då anordnade fyramånaderskursen för utbildning av lärare i yrkesarbete vid verkstadsskolor, att till deltagare, som nödgades vara inackorderad på kursorten, finge utgå dagtraktamente med 10 kronor och till annan deltagare 5 kronor. — För innevarande budgetår har Kungl. Maj:t beträffande ett flertal kurser bestämt dagtraktamentet till 10 kronor för deltagare, bosatt utom kursorten, och 5 kronor för annan deltagare. (Angående Kungl. Maj:ts bemyndigande härtill, se 1948 års åttonde huvudtitel, sid. 346.) — I fråga om reseersättning gäller, att dylik utgår för resa från deltagarens hemort till kursorten och åter enligt bestämmelserna för klass III i allmänna resereglementet, dock att ersättning ej må utgå för sovplats.

Överstyrelsen föreslår i fråga om *reseersättning* och *traktamente* till kursdeltagare i stort sett ingen annan ändring än att traktamentet generellt bestämmes till 10 kronor för deltagare, bosatt utom kursorten, och 5 kronor för annan deltagare.

Vidare skulle enligt överstyrelsens förslag vid de grundläggande pedagogiska kurserna för blivande yrkeslärare samt under praktisk tjänstgöring som assistentlärare efter behovsprövning utgå *bidrag till kursdeltagarens familj* (*familjebidrag*) i form av dels *dagbidrag* med 3 kronor för dag till hustru och 1 krona för dag till vart och ett av kursdeltagares barn under 16 år, dels ock *hyresbidrag*, motsvarande verkliga hyreskostnaden för kursdeltagarens familj; dock högst 100 kronor för månad. Som motivering för införande av familjebidrag framhåller överstyrelsen bland annat, att nämnda kurser komma att rekryteras med yrkesmän i 25—30-års åldern och att dessa icke kunna beräknas vilja avstå sina jämförelsevis goda in-

komster under den relativt långa utbildningstiden. Överstyrelsen förutsätter, att överstyrelsen i varje särskilt fall noggrant prövar behovet av bidrag. Bidragen skulle helt bestridas av statsmedel och utbetalas av överstyrelsen.

Deltagare i kompletteringskurs, fortbildningskurs, instruktionskurs eller vid av överstyrelsen organiserad fortbildning i företag, vilken deltagare innehar lärartjänst vid statlig eller statsunderstödd yrkesundervisningsanstalt, bör enligt överstyrelsen vid tjänstledighet för deltagande i sådan kurs eller utbildning få bibehålla sin *lärarlön oavkortad*. Överstyrelsen anser det rimligt, att kostnaderna för lönen under dylik tjänstledighet täckas av staten och vederbörande huvudman i samma ordning som om läraren vore i tjänstgöring. Deltagare i sistnämnda kurser, som icke innehar anställning som yrkeslärare, bör enligt överstyrelsens mening efter prövning kunna tillerkännas samma förmåner som deltagare i de grundläggande pedagogiska kurserna.

10. Statlig övningskola för lärarutbildningen m. m.

Lärarkurserna ha hittills anordnats i anslutning till befintliga yrkesskolor, varvid dessa skolor fått fungera som övningskolor för den praktiska utbildningen. I synnerhet ha Stockholms stads skolor för yrkesundervisning tagits i anspråk för den praktiska lärarutbildningen. Överstyrelsen framhåller, att även om vissa skäl kunna åberopas för denna anordning, är den dock behäftad med väsentliga olägenheter. Lärarutbildningen komme sålunda som ett intrång i skolans ordinarie undervisning och kunde icke göras tillräckligt omfattande och effektiv. Överstyrelsen föreslår därför inrättande av en statlig verkstadsskola som övningskola för lärarutbildningen och som pedagogisk försöks- och mönsterskola för rikets yrkesskolor. I fråga om skolans organisation anför överstyrelsen följande.

Den bör organiseras med sammanlagt 17 avdelningar för de grupper av yrken inom industri och hantverk, vari yrkesavdelningar äro allmänt förekommande vid landets verkstadsskolor. Vid verkstadsskolan skall vid behov därjämte kunna inrättas några andra, mera tillfälliga avdelningar. Eventuellt böra dit också kunna förläggas några försöksavdelningar av hantverksskoletyp. Antalet elevplatser vid skolan beräknas i regel uppgå till i runt tal 250. Eleverna skola rekryteras från hela landet, varvid i första hand uttagas sådana elever, som icke ha tillgång på yrkesutbildning i hemorten. Ett elevhem bör därför inrättas vid skolan.

Den statliga verkstadsskolan skall bland annat vara övningskola vid de olika lärarkurserna, och läraraspiranterna skola så vitt möjligt beredas tillfälle att under sakkunnig ledning handha undervisningen i någon av skolans avdelningar under minst 5 månader. Antalet lärare i yrkesarbete, vilka tillika skola vara handledare vid den praktiska lärarutbildningen i yrkesarbete, beräknas därför kunna vara i regel 12. För teoriundervisningen anställas tre ämneslärare samt för gymnastikundervisningen en gymnastiklärare.

Verkstadsskolan avses skola stå under ledning av överstyrelsen för yrkesutbildning. Den direkta ledningen och dagliga tillsynen utövas av en rektor, som förordnas på viss tid.

Engångskostnaden för verkstadsskolan med fullständig utrustning beräknas preliminärt uppgå till i runt tal 3 360 000 kronor, vartill kommer kostnaden för tomt m. m. De årliga driftskostnaderna uppskattas till i runt tal 375 000 kronor. För elevhemmet beräknas motsvarande kostnader till 1 738 000 kronor, respektive 260 000 kronor, vilken sistnämnda kostnad skall täckas av elevstipendier eller betalas av eleverna själva.

11. Yrkespedagogisk reformverksamhet.

I ett särskilt kapitel har överstyrelsen behandlat vissa för yrkesskolorna betydelsefulla undervisningsfrågor.

Där påtalar överstyrelsen *bristen på läroböcker i yrkesundervisningen* och behovet av att överstyrelsen sättes i stånd att utvidga den förlagsverksamhet, som under senare år under synnerligen blygsamma förhållanden hållits i gång genom överstyrelsens bokdetalj. För effektivisering av yrkesundervisningen förordar överstyrelsen utarbetande av detaljerade *handledningar i olika ämnen*, vilka handledningar skulle vara till hjälp främst för oerfarna lärare, t. ex. yrkesmän, som tjänstgöra som timlärare i yrkesskolor och icke kunna beräknas vilja genomgå någon längre lärarutbildning. Sådana handledningar böra enligt överstyrelsens mening på uppdrag av överstyrelsen utarbetas av skickliga lärare och förläggas av överstyrelsens utvidgade bokdetalj.

På grund av den stora differentiering i fråga om yrken och ämnen, som förekomme på yrkesundervisningens område och som icke hade någon motsvarighet inom annat slag av undervisning, borde åtgärder vidtagas för främjande av individuell undervisning vid våra yrkesskolor. Ett medel härtill vore, att den på 1930-talet påbörjade men sedan avbrutna verksamheten för utarbetande av *anvisningar för individuell undervisning* återupptoges. Vidare borde åtgärder övervägas för att göra *korrespondensundervisningen* till ett effektivt medel för inhämtandet av kunskaper i yrkesteoretiska ämnen vid yrkesskolor med t. ex. blandade avdelningar.

Om man undantog sådana undervisningsobjekt som maskiner, verktyg och dylikt, lede yrkesskolorna brist på lämplig *undervisningsmateriel*. Olika uppslag om hjälpmedel hade givits av en del intresserade lärare, men det vore önskvärt, att dessa uppslag tillvaratoges och omsattes i praktisk undervisningsmateriel, som kunde tillhandahållas även andra skolor. Vidare borde yrkeslärarkandidaterna vid lärarutbildningen göras förtrogna med den materiel, som funnes. Det borde inom överstyrelsen finnas något organ, som kunde ägna dessa spörsmål en särskild uppmärksamhet.

På senare tid hade i utlandet *instruktionsfilm* kommit till användning vid yrkesutbildning av personal. Liksom beträffande annan undervisnings-

materiel vore det nödvändigt, att utvecklingen på detta område följdes. Undersökning borde i första hand företagas, i vad mån svenska och utländska kortfilmer eller instruktionsfilmer kunde utnyttjas för yrkesundervisning. Härvid vore det nödvändigt att samarbeta med producenter av undervisningsfilm, industriens organisationer, enskilda industriföretag m. fl.

Det mindre *specialbibliotek för yrkesutbildning*, som funnes hos överstyrelsen, borde utbyggas, så att det kunde utnyttjas vid lärarutbildningen och även av yrkeslärare ute i landet.

Berörda frågor vore var för sig synnerligen betydelsefulla och omfattande. Man finge räkna med att de i framtiden skulle få ännu större betydelse. Med den relativt ringa omfattningen, som yrkesundervisningen för närvarande hade, syntes de dock till en början kunna organisatoriskt samordnas med lärarutbildningen, eftersom vid denna samtliga här berörda frågor borde beaktas eller kräva hänsynstagande.

Överstyrelsen förordade därför, att ledningen för lärarutbildningen även finge handha nämnda spörsmål, och organiserades så, att den åtminstone till en början kunde handha dessa uppgifter.

12. Lärarutbildningens centrala ledning.

Sedan den yrkespedagogiska centralanstaltens indragning har, såsom tidigare nämnts, ledningen av lärarutbildningen handhafs först av skolöverstyrelsens yrkesskolavdelning och därefter från och med år 1944 av överstyrelsen för yrkesutbildning. Inom överstyrelsen ha ärendena rörande lärarkurserna handhafs av byråchefen för tredje byrån, som till sitt biträde haft en för varje kurs förordnad kursledare.

Överstyrelsen anför, att överstyrelsens sammansättning syntes kunna tillgodose de krav på sakkunskap inom näringslivet, som 1936 års yrkesskolsakkunniga ställde på en styrelse för en yrkespedagogisk centralanstalt. Icke minst ekonomiska skäl kunde vidare anföras till stöd för att ledningen av lärarutbildningen borde förläggas till överstyrelsen. Lärarutbildningen vore en verksamhet av sådan art och omfattning att den närmast under överstyrelsen borde ledas av en kvalificerad pedagog med god organisationsförmåga, som huvudsakligen kunde ägna sig åt denna uppgift. Den föreslagna statliga övningsskolan borde lyda direkt under överstyrelsen, som alltså härvidlag skulle handha eljest på skolstyrelse ankommande arbetsuppgifter. Såsom förut nämnts skulle ledningen för lärarutbildningen därjämte handha de spörsmål, som sammanhänga med en utbyggd yrkespedagogisk reformverksamhet.

Överstyrelsen har upptagit frågan, om lärarutbildningen och övriga berörda uppgifter skulle kunna handläggas inom någon av överstyrelsens nuvarande fackbyråer och då närmast inom andra byrån, som enligt instruktionen för överstyrelsen bland annat har att handlägga ärenden

rörande organisationen och undervisningens ordnande vid högre tekniska läroverk, konstfackskolan, särskilda anstalter för yrkesundervisning, centrala verkstadsskolor, kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning inom industri och hantverk, sjömansskolor ävensom ärenden rörande yrkesutbildning för industri och hantverk inom näringslivet. Överstyrelsen anser emellertid att andra byrån redan med sina hittillsvarande arbetsuppgifter vore så hårt belastad, att man icke kunde pålägga byråchefen en så krävande uppgift som lärarutbildningen. Vidare framhåller överstyrelsen, att om lärarutbildningen tills vidare skulle förläggas till en fackbyrå, kunde likväl icke undvaras en kvalificerad pedagog som ledare av kursverksamheten och att det torde vara svårt att förvärva en dylik person, därest han skulle inrangeras bland tjänstemän, underordnade byråchef. Överstyrelsen föreslår därför att lärarutbildningen och därmed sammanhängande frågor anförtros åt en särskild byrå inom överstyrelsen. Chefen för denna byrå skulle tillika vara föreståndare för lärarutbildningen. För att icke betungas med för mycket detaljgöromål borde byråchefen ha en medhjälpare med teknisk och annan fackutbildning, förslagsvis en förste byråingenjör. Överstyrelsen föreslår att den nya byrån till en början tilldelas följande personal med härefter angiven lönegradsplacering.

1 byråchef, tillika föreståndare för yrkeslärarutbildningen m. m...	Cp 10
1 förste byråingenjör	Ce 27
1 amanuens	Ce 22
1 kanslibitråde	Ce 11
1 kontorsbiträde (minst)	Ce 8

13. Utbildning av lärare vid högre tekniska läroverk.

I fråga om utbildningen av lärare vid högre tekniska läroverk anför överstyrelsen, att lärarna vid dessa skolor ur utbildningssynpunkt kunna indelas i lärare med akademisk examen och lärare med annan examen, i regel examen vid teknisk högskola eller motsvarande. Överstyrelsen framhåller, att för de förstnämnda är föreskrivet provårsutbildning för behörighet till ordinarie lektorstjänst under det att kraven på pedagogiska insikter och erfarenhet beträffande de sistnämnda äro mera vagt formulerade. Någon speciell lärarutbildning för lärarna utan akademisk examen hade hittills icke varit anordnad. Jämförelsevis många av lärarna vid de tekniska läroverken vore timlärare, som icke kunde väntas vilja underkasta sig någon mera omfattande lärarutbildning. En del icke-akademiskt utbildade lärare hade emellertid så många veckotimmars tjänstgöring, att de kunde beräknas ha sin huvudsakliga verksamhet vid nämnda läroanstalter. Överstyrelsen anser, att försök bör göras med lärarutbildning för ifrågavarande lärare. Denna utbildning skulle ske i form av en *pedagogisk femveckorskurs, fördelad på två*

sommarferier. Under det mellanliggande arbetsåret skulle självstudier och viss praktik m. m. äga rum.

Överstyrelsen räknar med att cirka hälften av de yngre heltidsanställda lärarna och alla nyanställda lärare av ifrågavarande kategori, tillhoppa omkring 45, skulle delta i en sådan lärarutbildning. Med cirka 15 deltagare per år skulle efter tre år huvudparten av nämnda lärare ha fått viss pedagogisk skolning.

Överstyrelsen förutsätter att i mån av tillgång på plats skulle i dessa kurser mottagas civilingenjörer och ingenjörer med heltidstjänstgöring i teoretisk-tekniska ämnen vid de allmänna läroverkens inbyggda linjer eller de praktiska mellanskolorna.

Nu angivna lärarutbildning skulle stå under samma ledning som yrkeslärarutbildningen i allmänhet. Överstyrelsen föreslår emellertid tillsättande av en särskild biträdande kursledare med speciell kännedom om undervisningen vid de högre tekniska läroverken.

I fråga om kursdeltagarnas ekonomiska förhållanden föreslår överstyrelsen tillämpning av samma ersättningsgrunder som föreslagits för deltagare i de grundläggande pedagogiska kurserna.

14. Utbildning av lärare för handelsundervisning.

I överensstämmelse med utredningsdirektiven har överstyrelsen samrått med handelsutbildningskommittén rörande utbildningen av lärare för handel vid skolor för yrkesundervisning. Handelsutbildningskommittén har framlagt sin uppfattning i yrkeslärarfrågan i en vid betänkandet fogad promemoria. Överstyrelsens förslag överensstämmer med handelsutbildningskommitténs uppfattning. Av promemorian inhämtas bland annat följande.

Höstterminen 1946 utgjorde antalet heltidsanställda egentliga handelslärare 311 och antalet timlärare 661. Vid praktiska mellanskolor och inbyggda linjer redovisades 200 heltidsanställda lärare med undervisning i såväl handelsämnen som andra ämnen, men huvudparten av dessa var knappast att hänföra till kategorien handelslärare. De heltidsanställda handelslärarna tillhöra för närvarande med avseende på förutbildning och undervisningsområden huvudsakligen tre kategorier: lärare i språk med akademisk utbildning, lärare i handelstekniska ämnen med examen från handelshögskola, lärare i stenografi och maskinskrivning med varierande utbildning, många dock med handelsgymnasium. Behov av utbildning av 10 à 15 heltidsanställda handelslärare per år torde föreligga. Utbildningsbehov av timlärare föreligger även. Det synes kommittén uppenbart, att handelslärarutbildningen icke kan anordnas helt fristående utan måste sammankopplas antingen med lärarutbildningen för de allmänna skolorna eller med annan yrkeslärarutbildning. Att den senare sammankopplingen är att föredraga anser kommittén odiskutabelt särskilt om, såsom föreslagits, yrkeslärarutbildningen lägges direkt under överstyrelsen för yrkesutbildning, under vilken ju även de egentliga handelsskolorna sortera.

Den utbildning av *heltidsanställda handelslärare*, som kan anses vara av

behovet påkallad, torde i väsentliga delar kunna anordnas enligt den plan, som i överstyrelsens utredning uppgjorts för utbildning av blivande heltidsanställda ämneslärare i yrketeoretiska ämnen vid skolor för industri och hantverk.

Även de av överstyrelsen föreslagna *kurserna i yrketeoretiska ämnen* torde kunna få sin motsvarighet, då det gäller handelsundervisningen, t. ex. i detaljhandelslära, stenografi och maskinskrivning.

I ännu högre grad torde de föreslagna *yrkespedagogiska kurserna för timlärare* kunna bli av betydelse för handelslärarutbildningen. Kommittén utgår från som självklart, att heltidsanställda lärare icke skulle vara utestängda från deltagande i nu sistnämnda kurser.

Mot de principer som anförts i överstyrelsens förslag beträffande *understöd åt kursdeltagare* har kommittén för närvarande ej något att invända.

Vad i överstyrelsens utredning anförts beträffande *vissa andra för yrkeskolorna betydelsefulla undervisningsfrågor* (läroböcker, handledningar för undervisningen, anskaffning av undervisningsmateriel, filmen i undervisningens tjänst, specialbibliotek) finner kommittén vara av största intresse även för handelsundervisningen.

Beträffande den *centrala ledningen* av yrkeslärarkurserna instämmer kommittén också i de i utredningen anförda synpunkterna. Kommittén anser det dock vara av den största vikt, att i den direkta ledningen för kursverksamheten sakkunskap rörande handeln och dess undervisningsfrågor på ett tillfredsställande sätt blir företrädd. När kommittén i det föregående har ansett sig kunna förorda ett sammanförande av handelslärarutbildningen med den övriga yrkeslärarutbildningen, har kommittén utgått från, att dess nu uttryckta önskemål blir tillgodosett. Skulle så icke bli fallet, kommer hela frågan om handelslärarutbildningen i ett annat läge.

Kommittén anser, att i det system av kurser, som av överstyrelsen föreslagits, även handelslärarkurser väl kunna inpassas redan under första verksamhetsåret.

Kommittén anser, att under första verksamhetsåret bör anordnas dels en pedagogisk kurs för utbildning av blivande heltidsanställda lärare vid skolor för handel, dels också yrkespedagogiska kurser för timlärare vid handelsskolor. Kostnaderna för denna utbildning beräknar handelsutbildningskommittén med utgångspunkt från av överstyrelsen för hantverk och industri tillämpade grunder till 39 000 kronor.

Handelsutbildningskommittén har därvid räknat med att som biträde åt ledningen av kurserna för blivande handelslärare under första verksamhetsåret inom överstyrelsen bör tillsättas en särskild biträdande kursledare. Härför avses någon vid en handelsskola i Stockholm anställd väl meriterad lärare, som mot ett arvode av 750 kronor för månad bör kunna åtaga sig att på deltid handlägga dessa arbetsuppgifter.

15. Kostnader under första verksamhetsåret.

a) U t b i l d n i n g s v e r k s a m h e t e n.

Överstyrelsen föreslår, att utbildningsverksamheten under nästa budgetår får följande omfattning till sålunda beräknade kostnader.

1. Två pedagogiska kurser för utbildning av blivande heltidsanställda lärare i yrkesarbete (tillhopa 30 deltagare)	kronor	79 000
2. Yrkespedagogiska kurser för timlärare (75 kursdagar)	»	21 000

3. Praktisk lärarutbildning som assistentlärare (15 deltagare)	kronor	12 500
4. Korrespondensstudier i fackämnen (25 deltagare)	»	5 000
5. Pedagogisk utbildning av vissa lärare vid högre tekniska läroverk (15 deltagare)	»	15 500
6. Pedagogisk kurs för utbildning av blivande heltidsanställda lärare vid skolor för handel (10 deltagare) samt yrkespedagogiska kurser för timlärare vid sådana skolor (40 kursdagar)	»	39 000
7. Tillägg för reglering av vissa timarvoden	»	10 000
Summa kronor		182 000.

I de beräknade kostnaderna ingå *dels* kostnader för själva undervisningen, *dels ock* kostnader för understöd åt kursdeltagarna.

Timarvodena för lärarna ha beräknats till följande belopp:

Föreläsningar	kronor	40
Seminarieövningar och träningslektioner	»	15
Övnings- och serielektioner	»	12
Auskultering	»	2.

Arvoden till *biträdande kursledare* ingå i kostnaderna för utbildning av vissa lärare vid högre tekniska läroverk med 500 kronor samt i kostnaderna för utbildning av handelslärare med 3 000 kronor (halvtidstjänst, 750 kronor för månad under 4 månader).

Beträffande övriga detaljer i kostnadsberäkningarna torde få hänvisas till betänkandet s. 145—153 och 169—170.

b) Y r k e s p e d a g o g i s k r e f o r m v e r k s a m h e t.

Överstyrelsen betonar, att den yrkespedagogiska reformverksamheten under de närmaste åren måste få karaktären av försöksverksamhet. Först sedan erfarenhet vunnits, kunde en säker uppfattning erhållas om behövligen kostnader. För de närmaste åren uppskattades de per år erforderliga kostnaderna sålunda.

Förlagsverksamheten	kronor	—
Handledningar samt anvisningar för individuell undervisning	»	15 000
Anskaffning av ny undervisningsmateriel	»	10 000
Yrkesundervisningsfilm (undersökning och registrering av instruktionsfilmer m. m.)	»	5 000
Specialbibliotek för yrkesutbildning	»	10 000
Summa kronor		40 000.

c) C e n t r a l a l e d n i n g e n.

<i>Avlöningar</i> (inklusive vikariatsersättningar och rörligt tillägg till föreslagen personal å byrån för lärarutbildningen m. m. ....)	kronor	57 000
---	--------	--------

Omkostnader

Reseersättningar	kronor	4 000	kronor	
Övriga expenser	»	15 000	»	19 000
			<u>Summa kronor</u>	76 000.

Av beloppet till övriga expenser avsåge 2 000 kronor löpande utgifter och 13 000 kronor engångsutgifter (inköp av möbler, dupliceringsapparat, skrivmaskiner m. fl. inventarier för den nya byrån).

d) *S a m m a n s t ä l l n i n g.*

Utbildningsverksamheten	kronor	182 000
Yrkespedagogisk reformverksamhet	»	40 000
Centrala ledningen	»	76 000
		<u>Summa kronor</u>
		298 000.

16. Yttranden.

Över betänkandet ha yttranden avgivits av statskontoret, skolöverstyrelsen, som hört ett flertal skolmyndigheter, av lantbruksstyrelsen, socialstyrelsen, psykologisk-pedagogiska institutet, statens hantverksinstitut, dåvarande statens arbetsmarknadskommission, 1946 års skolkommission, den sakkunniga för utredning rörande lärarinneutbildningen på det husliga området, slöjd- och yrkeslärarnas riksförbund, svenska yrkesskolföreningen, landsorganisationen i Sverige, svenska arbetsgivareföreningen, arbetsmarknadens yrkesråd, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, tekniska läroverkens lärarförbund, läroverkslärarnas riksförbund samt av ett flertal överstyrelsen för yrkesutbildning underställda yrkesundervisningsanstalter.

Överstyrelsens förslag har i de inkomna yttrandena i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Ett flertal erinringar rörande skilda spørsmål ha emellertid framförts.

I det följande redovisas de avgivna yttrandena endast i den mån de äro av betydelse i förevarande sammanhang. I övrigt torde få hänvisas till handlingarna.

Statskontoret anser överstyrelsens förslag om en grundläggande pedagogisk utbildning för blivande heltidsanställda lärare i yrkesarbete om 15 veckor med en därpå följande 5 månaders assistenttjänstgöring ägnat att inge betänkligheter och förordar, att utbildningsverksamheten i första hand koncentreras på redan anställda lärare i yrkesarbete, så att dessa bli i stånd att tillfredsställande handha även den på dem ankommande teoriundervisningen. Statskontoret anför härom följande.

Av utredningen framgår, att antalet heltidsanställda lärare vid yrkeskolor för industri och hantverk, totalt uppgående till cirka 450, huvudsakligen finnas vid verkstadsskolorna. Vid dessa skolor ligger huvudvikten av utbildningen på det rent praktiska området och teoriundervisningen har en mycket obetydlig plats på undervisningsplanen. Med hänsyn härtill

håller statskontoret före, att de yrkesmän, vilka anställas som lärare och vilka ha en mångårig praktisk verksamhet bakom sig, böra vara skickade att utan speciell lärarutbildning bibringa eleverna kunskaper om de grundläggande praktiska momenten i sina respektive yrken. Emellertid måste dessa yrkesmän av organisatoriska skäl i stor utsträckning — drygt $\frac{3}{4}$ av hela antalet lärare i yrkesarbete — utnyttjas som lärare jämväl i yrkesteoritiska ämnen, för vilket ändamål de icke alltid kunna anses fullt kompetenta. Utbildningsverksamheten synes därför i första hand böra koncentreras på redan anställda lärare i yrkesarbete, så att de bli i stånd att tillfredsställande handha även den vid skolorna förekommande teoriundervisningen. I kurser för detta ändamål, motsvarande de i betänkandet föreslagna kompletteringskurserna i yrkesteoritiska ämnen, kan givetvis även inläggas ett visst mått av undervisning i pedagogik och psykologi. Dessa kurser böra anordnas uteslutande för lärare, som redan vunnit anställning vid verkstadsskola. Det kan icke vara tillfredsställande att locka i produktionsapparaten sysselsatta yrkesmän att lämna sin anställning för att genomgå kurser, vilka icke kunna garanteras leda till anställning. Och det kan icke heller vara tillfredsställande att bekosta 9 månaders lärarutbildning för yrkesmän, som sedermera icke kunna finna någon acceptabel läraranställning utan återgå till produktionen. Även andra nackdelar vidlåda förslaget om kurser för blivande heltidsanställda lärare. Det årliga ersättningsbehovet av dylika lärare har under den närmaste femårsperioden, då de centrala verkstadsskolorna väntas bli till fullo utbyggda, uppskattats till allenast cirka 35 yrkeslärare samt 6 skolledare och ämneslärare. Vid ifrågavarande skolor äro ett 50-tal yrken representerade. Då antalet elever i varje pedagogisk kurs skulle begränsas till 15, kan man fråga sig, hur urvalet av aspiranter till kurserna skulle ske. Det må beaktas att ersättningsbehovet av lärare i olika ämnen icke alltid kan bestämmas så långt som omkring 10 månader i förväg.

Statskontoret föreslår för sin del, att de hittills anordnade 5-veckors yrkespedagogiska kurserna på lämpligt sätt utbyggas till kompletteringskurser i pedagogik och yrkesteorier för vid verkstadsskolor redan anställda heltidsavlönade lärare. Dessa kurser borde kunna begränsas till 10 à 12 veckor och anordnas efter behov, eventuellt på olika orter inom landet. Härjämte anser statskontoret lämpligt att såsom överstyrelsen föreslagit kortare yrkespedagogiska kurser och instruktionsmöten ordnas för timplärare, varjämte försök borde göras med korrespondensundervisning såsom ett led i fortbildningen av lärarna. Beträffande de beräknade kurskostnaderna erinrar statskontoret om, att föreläsningens arvode för närvarande utgör 30 kronor för timme. Något skäl för en höjning härav syntes icke förefinnas.

Vid en sådan lösning av spörsmålet om utbildningen av lärare vid yrkesundervisningsanstalter för industri och hantverk läser enligt statskontoret inrättandet av en statlig övningsskola, vilken skulle draga avsevärda kostnader, icke bliva erforderlig.

I fråga om understöd åt kursdeltagare, utgår statskontoret i likhet med överstyrelsen från att lärare vid ledighet för beivrande av kurs skall äga uppbära oavkortade löneförmåner. Härutöver bör enligt statskontoret kurs-

deltagare, som icke är bosatt å kursorten, få åtnjuta traktamente och resekostnadsersättning enligt klass III för resa från hemorten till kursorten och åter. Vid bifall till statskontorets förslag om kursverksamhetens ordnande borde traktamentet bestämmas till 7 kronor för dygn (jfr statsverkspropositionen 1946, VIII ht, s. 492, 494, 495), och särskilda familjebidrag icke ifrågakomma.

Beträffande lärarutbildningens centrala ledning avstyrker statskontoret förslaget om inrättandet inom överstyrelsen av en särskild byrå. Ett utbrytande av utbildningsfrågorna ur den nuvarande andra byrån syntes knappast leda till en tillfredsställande ordning och syntes för övrigt icke heller vara erforderligt vid den anordning av verksamheten, som statskontoret förordat. Som föreståndare för kursverksamheten beräknar statskontoret en befattningshavare i lönegraden Cg 29, vilken som biträdeshjälp borde erhålla ett extra ordinarie kanslibitråde.

Vad slutligen angår utbildningen av handelslärare anser statskontoret övervägande skäl tala för att åtgärder i detta avseende icke vidtagas, förrän handelsutbildningskommitténs utredningar slutförts.

Skolöverstyrelsen, som begränsat sitt yttrande till att avse de delar av utredningen, som äga tillämpning på praktiska mellanskolor, i vissa allmänna läroverk inbyggda praktiska linjer samt yrkesbestämda högre folkskolor, konstaterar med tillfredsställelse, att yrkesöverstyrelsen i sin utredning i viss utsträckning tillgodosett behovet av utbildning av pedagogiskt skolade lärare i verkstadsarbete för dessa läroanstalter. Behovet måste dock enligt skolöverstyrelsen beaktas i vidare mån än yrkesöverstyrelsen gjort.

Till de pedagogiska 15-veckorskurserna för heltidsanställda lärare i yrkesarbete och de yrkespedagogiska kurserna för timlärare i yrkesarbete bör därför enligt skolöverstyrelsen tillträde beredas lärare och läraraspiranter vid nämnda läroanstalter.

Skolöverstyrelsen understryker betydelsen av att tillfälle till lärarpraktik som assistentlärare även gives vid lämplig praktisk mellanskola eller inbyggd linje.

Inträdesåldern till lärarkurserna bör enligt skolöverstyrelsen icke sättas lägre än 24 år. Skolöverstyrelsen anser angeläget, att kravet på allmänbildning för blivande lärare vid praktiska mellanskolor och inbyggda linjer icke sättes lägre än realexamen eller motsvarande vitsord.

Med hänsyn till utbildningsbehovet förordar skolöverstyrelsen, att den föreslagna utbildningen för vissa lärare vid högre tekniska läroverk utan inskränkning göres tillgänglig för lärare i teoretisk-tekniska ämnen vid inbyggda linjer och praktiska mellanskolor.

Skolöverstyrelsen utgår ifrån att de föreslagna handelslärarkurserna skola stå öppna även för hithörande lärare vid praktiska mellanskolor, inbyggda linjer och yrkesbestämda högre folkskolor.

I princip anser emellertid skolöverstyrelsen, att ifrågavarande skolor och linjer med sitt dubbla utbildningsmål kräva en direkt för dem avpassad provårsutbildning. Skolöverstyrelsen tillstyrker föreliggande förslag såsom ett provisorium i avvaktan på frågans slutliga lösning.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker i huvudsak överstyrelsens förslag. Lantbruksstyrelsen ställer sig emellertid något tveksam beträffande överstyrelsens förslag om dagbidrag och hyresbidrag till kursdeltagares familj. Vidare anser lantbruksstyrelsen, att omfattningen av den av överstyrelsen föreslagna utbildningen icke motiverar upprättandet av en statlig verkstadsskola utan att lärarkurserna åtminstone tills vidare torde kunna förläggas i anslutning till redan befintliga yrkesskolor. Slutligen anser lantbruksstyrelsen, att lärarutbildningen och övriga av överstyrelsen berörda uppgifter i samband med denna böra kunna handhavas av någon av överstyrelsens nuvarande fackbyråer, vars arbetskrafter för ändamålet borde förstärkas med en byrådirektör i Ce 31 såsom föreståndare för lärarutbildningen samt eventuellt ett kontorsbiträde i Ce 8.

Socialstyrelsen, som anser överstyrelsens förslag i det stora hela grundat på bärande principer, föreslår att den grundläggande allmänna lärarutbildningen utbygges med speciella, läkepedagogiska kurser för blivande lärare vid yrkesskolor inom barna- och ungdomsvården samt vid sådana avdelningar inom det allmänna yrkesskolväsendet, som torde komma att avses för ungdom med sociala anpassningssvårigheter. I nuvarande ekonomiska situation bör man enligt socialstyrelsen icke räkna med upprättande av någon särskild statlig övningsskola utan tills vidare böra befintliga yrkesskolor få tjänstgöra som övningsskolor för lärarutbildningen.

Psykologisk-pedagogiska institutet tillstyrker livligt bifall till det framlagda förslagets huvudsyfte: förbättrad utbildning åt en lärarkategori, som enligt institutets mening är den — jämte slöjdläraryrket — i vårt land ur utbildningssynpunkt mest försummade. Institutet framför en del erinringar beträffande kurstiderna, kursernas uppläggning, tjänstgöringen som assistentlärare, allmänbildningskrav, intagningsförfarande m. m., beträffande vilka frågor torde få hänvisas till handlingarna.

Statens hantverksinstitut understryker vikten av att åtgärder vidtagas för att bringa yrkesläraryrket utbildningsfråga till en tillfredsställande lösning. Den till institutet förlagda lärarutbildningen kunde tänkas upplagd antingen så att yrkesläraryrket deltog i institutets vanliga kurser eller så att särskilda yrkesläraryrket kurser anordnades vid institutet.

Dåvarande statens arbetsmarknadskommission ansåg överstyrelsens förslag väl avvägda i förhållande till föreliggande bristfälligheter i lärarutbildningen.

1946 års skolkommission, som tillstyrker överstyrelsens förslag, framhåller att det med hänsyn till bland annat de höga kostnaderna för yrkesundervisningen synes nödvändigt, att en avsevärd förbättring av yrkes-

lärarnas pedagogiska och psykologiska utbildning snarast kommer till stånd. Som påbyggnad på den grundläggande pedagogiska utbildningen syntes böra anordnas specialpedagogisk utbildning för t. ex. yrkeslärare för partiellt arbetsföra och vid ungdomsvårdens yrkesskolor. Till frågorna om en statlig övningsskola och om understöd till kursdeltagarna har kommissionen icke ansett sig nu böra ta ställning.

Den sakkunniga för utbildning rörande organisationen av lärarinneutbildningen på det husliga området har i huvudsak intet att erinra mot överstyrelsens förslag.

Slöjd- och yrkeslärarnas riksförbund ser i det avgivna förslaget ett led i strävandena att jämställa yrkesundervisningen med annan undervisning särskilt genom uppställande av vissa krav på teoretisk underbyggnad hos yrkeslärarna.

I fråga om kursdeltagarnas ekonomiska förhållanden ansluter sig riksförbundet till överstyrelsens förslag i vad det avser understöd åt lärare, som redan inneha yrkeslärartjänst. Däremot anser riksförbundet de föreslagna understöden åt blivande yrkeslärare väl små och förordar, att understöd till dessa utgår i överensstämmelse med vad som gäller för lärare vid de allmänna läroverken under provårstjänstgöring. Frågan om inrättandet av ett yrkeslärarseminarium anser förbundet böra kunna ställas på framtiden, under förutsättning att kursverksamheten blir av minst den omfattning överstyrelsen föreslagit och är så anordnad att kurserna avslutas med viss kompetensförklaring.

Svenska yrkesskolföreningen anser att överstyrelsens förslag innebär ett minimum av åtgärder för förbättring av yrkeslärarnas utbildning, ett klokt avvägt minimum, som icke tålde någon prutning.

Svenska arbetsgivareföreningen och *landsorganisationen i Sverige* ha anslutit sig till vad nämnda organisationers samarbetsorgan för yrkesutbildningsfrågor, *arbetsmarknadens yrkesråd*, anfört. Yrkesrådet understryker överstyrelsens uttalande att man torde kunna påräkna att en del industriföretag komme att låta utbilda yrkeslärare för sina egna inbyggda verkstadsskolor vid en eventuell statlig yrkeslärarutbildningsanstalt. Utan att för närvarande kunna göra några beräkningar anser yrkesrådet dock icke osannolikt att nyrekryteringsbehovet för industriföretagens egen utbildningsverksamhet kommer att bli av samma storleksordning som för de statsunderstödda skolorna. Yrkesrådet förklarar sig berett att årligen vid lämplig tidpunkt inventera industriföretagens nyrekryteringsbehov och lämna överstyrelsen erforderliga uppgifter härom. — Den föreslagna yrkeskolan skulle enligt yrkesrådet förvisso kunna befärma såväl läraraspiranternas som överstyrelsens insatser för yrkesundervisningens höjande. Dock kunde ett motsvarande förhållande knappast påvisas beträffande de verkstadsskolelever, som komme att besöka skolan och vilkas utbildning till väsentlig del skulle motivera de avsevärda kostnader, som skolan komme

att draga. De frågor, som sammanhånga med elevrekryteringen på lärlingsstadiet till den föreslagna övningsskolan, borde underkastas en grundlig prövning. Yrkesrådet framför dessutom vissa erinringar rörande detaljer i utbildningen.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation tillstyrker livligt förslaget förverkligande. Organisationen, som i dettas förverkligande ser en väsentligt ökad möjlighet till kvalificerad rekrytering av hantverksyrkena, förväntar att förslaget genomförande icke göres beroende av tidskrävande omorganisationer inom andra områden av landets skolväsen.

Tekniska läroverkens lärarförbund påpekar vikten av att den föreslagna lärarutbildningen endast blir ett provisorium, intill dess förhållandena kunna medge en mera omfattande utbildning.

Läroverkslärarnas riksförbund anser det principiellt otillfredsställande, att en så väsentlig lärarkategori som teknikerna icke får en pedagogisk utbildning, som är likvärdig med den de akademiskt utbildade lärarna erhålla. Det betonas dock av förbundet, att rekryteringen av personal med teknisk utbildning till de högre tekniska läroverken för närvarande är förknädd med svårigheter, varför en viss återhållsamhet i fråga om kraven även på pedagogiska kvalifikationer finge anses befogad.

Stockholms stads lärlings- och yrkesskolstyrelse finner, bortsett från den stora kapitalinvesteringen, förslaget att inrätta en statlig övningsskola för lärarutbildningen ägnat att inge betänkligheter, och anför, att man ej kan bortse från att ett rationellt ordnande av yrkesutbildningen för Stockholms stads innebyggare förutsätter en enhetlig planering av skolor och kurser samt, med hänsyn till nedlagda betydande kostnader, att de redan anordnade utbildningstillfällena borde bli så effektivt utnyttjade som möjligt. Vidare anför styrelsen, att det för närvarande föreligger mycket trängande behov av utvidgningar av yrkesskolväsendet i Stockholm, vilka komma att draga stora kostnader för både stat och kommun. Bland annat med hänsyn till dessa förhållanden önskar styrelsen även i fortsättningen ställa stadens skolor till överstyrelsens förfogande för lärarutbildningen. Gentemot de av överstyrelsen i utredningen anförda olägenheterna med lärarkurser vid redan befintliga yrkesskolor anför styrelsen, att lärarutbildningen kommer att göra samma intrång i skolans undervisning, vare sig skolan ligger under överstyrelsen för yrkesutbildning eller som hittills under skolstyrelsen, att vid tillsättning av vissa tjänster i samförstånd med överstyrelsen hänsyn kan tagas till att deras innehavare skola vara pedagogiska kursledare och att erfarenheten visar, att samverkan kan nås mellan lärarutbildningens ledning och övningsskolans lärare.

Norrköpings stads skolor för yrkesundervisning anför, att en statlig övningsskola vore ett väl dyrbart sätt att realisera frågan om yrkeslära-
nas praktiska utbildning som assistentlärare och ifrågasätter, om det icke vore tänkbart, att Stockholms stad, istället för att utbygga den redan allt-

för stora skolan på Kungsholmen, i samråd med staten byggde en verkstadsskola på Södermalm, vilken inrättades så som den tänkta övnings- och mönsterskolan.

Från flera *tekniska läroverk* påpekas, att kurserna för lärare vid dylika läroverk med hänsyn till nuvarande rekryteringssvårigheter icke böra göras obligatoriska för erhållande av ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen torde framgå tar överstyrelsens utredning och förslag rörande yrkeslärarutbildningen i första hand sikte på lärarutbildningen för industri och hantverk vid egentliga skolor för yrkesundervisning. Särskilda förslag ha därjämte framförts beträffande utbildningen av vissa lärare vid högre tekniska läroverk och av handelslärare. Därjämte har överstyrelsen uppmärksammat behovet av motsvarande utbildning för lärare vid de under skolöverstyrelsen lydande praktiska mellanskolorna, i vissa allmänna läroverk inbyggda praktiska linjer samt yrkesbestämda högre folkskolor. Vidare har överstyrelsen räknat med att en del industriföretag komma att anlita den statliga utbildningsorganisationen för utbildning av yrkeslärare för sina egna verkstadsskolor.

Överstyrelsens beräkningar rörande nyrekryteringsbehovet av yrkeslärare torde i vissa fall visa sig för knappa men böra i stort sett kunna läggas till grund vid planeringen av utbildningsverksamheten under de närmaste åren.

Överstyrelsens principiella uppläggning av verksamheten för utbildning av yrkeslärare anser jag mig i stort sett böra godta. Jag instämmer sålunda i överstyrelsens uppfattning, att tiden ännu icke är mogen för anordnande i vårt land av en seminariemässig yrkeslärarutbildning utan att utbildningen alltför bör ske genom en utbildningsverksamhet i mera fria former. Det av överstyrelsen föreslagna systemet av olika utbildningsformer synes mig väl ägnat att åstadkomma en förvisso önskvärd förbättring av yrkeslärarnas såväl fackliga som pedagogiska standard. I fråga om de särskilda kursernas uppläggning torde det dock icke vara lämpligt att alltför hårt binda sig vid de föreslagna kursprogrammen utan torde jämkningar få företagas, därest så befinner sig önskvärd. Vad överstyrelsen anfört i fråga om inträdesfordringar och lärarpersonal m. m. vid kurserna ger mig icke heller anledning till någon allvarigare erinran. I remissvaren ha åtskilliga synpunkter anförts rörande nu antydda och andra spörsmål. Vid utbildningens närmare utformning och planläggning torde dessa böra beaktas i den mån så är praktiskt möjligt. Särskilt torde av skolöverstyrelsen anförda synpunkter rörande de speciella förhållandena vid utbildningen av lärare för praktiska mellanskolor, inbyggda praktiska linjer och yrkesbestämda högre folkskolor vara förtjänta av uppmärksamhet. Närmare bestämmelser rörande utbildningsverksam-

heten i stort torde böra utfärdas av Kungl. Maj:t efter förslag av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Kostnaderna för utbildningsverksamheten för nästa budgetår har överstyrelsen beräknat till i runt tal 182 000 kronor och föreslagit, att reservationsanslaget till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen uppföres med detta belopp. Jag förordar, att anslaget uppföres med 180 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 70 000 kronor. Det torde liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överstyrelsen meddela bestämmelser om anslagets disposition och om understöd åt kursdeltagare.

I nuvarande läge är jag icke beredd att taga ställning till förslaget om inrättande av en statlig verkstadsskola, som skulle tjäna som övningskola för lärarutbildningen och pedagogisk försöks- och mönsterskola för rikets yrkesskolor.

Vad överstyrelsen anfört i fråga om yrkespedagogisk reformverksamhet har övertygat mig om den stora betydelsen dylik verksamhet skulle få för effektiviseringen av både lärarutbildningsverksamheten och yrkesundervisningen i allmänhet. Jag anser därför, att de ekonomiska förutsättningarna för dylik verksamhet böra skapas. Verksamheten torde, som överstyrelsen föreslagit, böra organisatoriskt samordnas med lärarutbildningen. Medel för ifrågavarande ändamål torde böra anvisas under ett särskilt riksstatsanslag med rubriken Överstyrelsen för yrkesutbildning: Yrkespedagogisk reformverksamhet. Anslaget, som bör givas karaktär av reservationsanslag, torde för nästa budgetår uppföras med 25 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överstyrelsen meddela erforderliga bestämmelser angående anslagets disposition.

I fråga om den centrala ledningen av lärarutbildningen och den yrkespedagogiska reformverksamheten är jag ense med överstyrelsen, att ledningen bör förläggas till överstyrelsen samt där anförtros åt en särskild byrå. Personaltilldelningen anser jag böra tills vidare kunna begränsas till en byråchef, tillika föreståndare för yrkeslärarutbildningen och ledare av den yrkespedagogiska reformverksamheten, en förste byråingenjör och ett kanslibitråde. Byråchefstjänsten torde böra hänföras till lönegraden Ce 33 och tjänsten som förste byråingenjör till lönegraden Ce 27. Kanslibiträdet bör tills vidare anställas som extra ordinarie i lönegraden Ce 11. Överstyrelsen för yrkesutbildning torde böra till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till de bestämmelser, som må föranledas av vad jag förordat beträffande den centrala ledningen.

II. Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	730 000	665 928
1948/49 (statsliggaren s. 658)	770 000	
1949/50 (förslag)	793 000	

Överstyrelsen för yrkesutbildning har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår hemställt, att anslaget måtte uppföras med 879 300 kronor, innebärande en ökning av 109 300 kronor. Av ökningen hänföra sig i runt tal 57 000 kronor till den av överstyrelsen i dess i det föregående omförmälda betänkande (SOU 1947: 55) framlagda förslaget om inrättande av en ny byrå inom överstyrelsen för handhavande av yrkeslärarutbildningen m. m. I ärendet ha utlåtanden avgivits av *statskontoret* och *riksräkenskapsverket*.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Överstyrelsen har beräknat en höjning av denna anslagspost, nu 265 000 kronor, med 98 000 kronor till 363 000 kronor. Av ökningen belöpa 17 400 kronor på den nyssnämnda nya byrån. I övrigt betingas ökningen av följande förslag:

1. uppflyttning av ämbetsverkets chef från överdirektör i Cp 17 till generaldirektör i Cp 19,
2. inrättande av en byrådirektörstjänst i Ca 31, avsedd för andra byrån,
3. utbyte av en amanuensstjänst å andra byrån mot en förste byråsekreterartjänst i Ca 27,
4. uppflyttning av förste byråsekreterartjänsten (på första byrån) från Ca 27 till Ca 29,
5. ordinariesättning av förste byråingenjörstjänsten i Ce 27 (andra byrån),
6. ordinariesättning av fem kanslibiträdestjänster i Ce 11,
7. ordinariesättning av en kontorsbiträdestjänst i Ce 8 i anslutning till den reglerade befordringsgången.

Till stöd för uppflyttning av överstyrelsens chef till generaldirektör har anförts, att överstyrelsen då den trädde i full verksamhet med ingången av år 1944 omfattade tre byråer, att från och med den 1 juli 1944 inom överstyrelsen inrättats en med byrå jämställd fristående sektion för övertagande av den dessförinnan av statens arbetsmarknadskommission handhavda yrkesutbildningsverksamheten, samt att från och med den 1 juli 1947 inom överstyrelsen inrättats en fjärde byrå för ärenden rörande huslig undervisning. *Statskontoret*, som avstyrkt den föreslagna uppflyttningen, erinrar, att en genomgång av verkschefernas löner gjordes i sam-

band med 1947 års lönereglering samt att ifrågavarande tjänst värdesattes efter ingående prövning vid överstyrelsens tillkomst.

De uppgifter, som av överstyrelsen avsetts skola främst ankomma på den nye byrådirektören, äro dels inspektion av de undervisningsanstalter, som ligga under andra byrån, dels att övertaga byråchefens befattning med ärenden rörande undervisningsplaner, lärarbehörigheter ävensom undervisningsmateriel för praktisk undervisning, allt i vad avser centrala verkstadsskolor samt kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, dels ock att biträda med ärenden rörande anordnande av fortbildningskurser för lärare vid högre tekniska läroverk, fortbildningskurser för elever, som genomgått sådana läroverk, samt undervisningsplaner för högre tekniska läroverk. Byrådirektören borde enligt överstyrelsen på grund av sin inspektionsverksamhet ha en i förhållande till lektorerna vid tekniska läroverk överordnad ställning. — Å innehavaren av den föreslagna nya förste byråsekreterarbefattningen å andra byrån borde enligt överstyrelsens mening särskilt överflyttas de å byrån förekommande förvaltningsärendena, varigenom byråchefen skulle avlastas från ärenden av denna art och mer odelat kunna ägna sig åt sin huvuduppgift, den fackligt-pedagogiska överledningen.

Statens lönenämnd fann i utlåtande över motsvarande framställning för budgetåret 1948/49 icke anledning till erinran mot den föreslagna lönegradsplaceringen (Ca 31) av den nya byrådirektörstjänsten. Däremot kunde nämnden icke finna tillräckliga skäl föreligga för att i enlighet med överstyrelsens hemställan en befattning som förste byråsekreterare i Ca 27 skulle inrättas å andra byrån utan förordade i stället, att ytterligare en byråsekreterartjänst i Ca 24 uppfördes å personalförteckningen.

Statskontoret har nu liksom tidigare funnit en personalförstärkning å andra byrån önskvärd för att möjliggöra utvidgad och fortlöpande inspektionsverksamhet men ansett, att i nuvarande ekonomiska läge en höjning av anslaget för inrättande av den föreslagna byrådirektörstjänsten borde ställas på framtiden. Vid bifall till framställningen borde tjänsten i varje fall icke placeras högre än i Ca 29. Med anledning av överstyrelsens uttalande om byrådirektörens löneställning i förhållande till lektorerna vid tekniska läroverk erinrar statskontoret, att rektorerna vid nämnda läroverk erhållit ett förmånligare löneläge än byråcheferna i överstyrelsen utan att detta ansetts vara till förfång för inspektionsverksamheten. Statskontoret avstyrker utbytet av en amanuensjänst mot en förste byråsekreterartjänst på andra byrån.

Förslaget om uppflyttning i högre lönegrad av förste byråsekreterartjänsten, vilket motiverats med den kvantitativa ökningen av de tjänstinnehavaren åvilande göromålen, arbetsuppgifternas kvalificerade beskaffenhet samt intresset av god rekrytering

till tjänsten, godtogs förra året av *statens lönenämnd*, men avstyrktes då liksom i år av *statskontoret*.

Ifråga om förslaget om ordinarie sättnings av en förste byråingenjörsbefattning har *statskontoret* ifrågasatt om tillräckliga skäl föreligga för en dylik åtgärd, varemot ämbetsverket icke har något att erinra mot att i avbidan på förslag från 1947 års biträdesutredning tre kanslibiträdestjänster ordinarie sättas för möjliggörande av en fördelaktigare relation mellan antalet ordinarie och extra ordinarie kanslibiträden.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Överstyrelsen har föreslagit, att denna post upptages med oförändrat belopp, 7 000 kronor.

Arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m. Denna post är nu uppförd med 29 000 kronor. Överstyrelsen har med hänsyn till beräknad ökning av antalet examensombud vid de tekniska gymnasierna med sex räknat med ett ökat medelsbehov av 1 800 kronor. Vid bifall till ett av överstyrelsen nu framlagt förslag om inrättande av en konsulenttjänst för hemslöjdsundervisningen med ersättning från icke-ordinarieposten borde å andra sidan ifrågavarande anslagspost minskas med 1 500 kronor och uppföras med 29 300 kronor.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Överstyrelsen har beräknat denna anslagspost, som nu är uppförd med 394 000 kronor, till 390 000 kronor. Överstyrelsen har därvid räknat med å ena sidan ett minskat anslagsbehov av i runt tal 52 800 kronor vid bifall till förslagen om ordinarie sättnings av en förste byråingenjörstjänst och fem kanslibiträdesbefattningar samt utbyte av en amanuensstjänst mot en ordinarie förste byråsekreterartjänst. Å andra sidan har överstyrelsen räknat med ett ökat medelsbehov av i runt tal 48 800 kronor, varav omkring 33 400 kronor hänföra sig till den föreslagna nya byrån för lärarutbildning m. m. och återstoden avser följande av överstyrelsen framlagda förslag:

1. förstärkning av biträdespersonalen för de medel, som frigöras genom den föreslagna ordinarie sättnings av en kontorsbiträdestjänst,
2. inrättande av en konsulenttjänst i Ce 26 för hemslöjdsundervisningen,
3. förändring av en byråingenjörstjänst i Ce 24, vars innehavare förestår överstyrelsens centrala upphandling av stadigvarande undervisningsmateriel, till en förste byråingenjörstjänst i Ce 27,
4. ombildning av den kansliskrivartjänst, vars innehavare förestår överstyrelsens kassakontor, till en kamrerartjänst i Ce 23.
5. uppflyttning av assistenttjänsten å fristående sektionen från Ce 19 till Ce 20.

Å personalförteckningen för överstyrelsen finnas för närvarande uppförda två konsulenttjänster i Ce 26. Den ena är avsedd för sömnadsundervisningen och den andra för barnavårdsundervisningen. Ur anslagsposten

till arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m. utgår ett arvode av 1 500 kronor till en deltidanställd konsulent för hemslöjdsundervisningen. Överstyrelsens förslag om inrättande av en konsulenttjänst i Ce 26 jämväl för hemslöjdsundervisningen grundar sig på en av föreningen Sveriges vävlärlarinnor i ämnet gjord framställning och avser möjliggörande av vidgad inspektion och rådgivning på hemslöjdsundervisningens område. Vid bifall till överstyrelsens förslag skulle nyssnämnda arvode å 1 500 kronor bortfalla. *Statskontoret* har icke ansett sig kunna tillstyrka inrättande av den föreslagna konsulenttjänsten.

I fråga om den föreslagna förändringen av en byråingenjörstjänst till en förste byråingenjörstjänst i Ce 27 framhåller överstyrelsen de högt ställda kvalifikationskraven vid tjänsten. Sålunda erfordrades att ha avlagt examen vid teknisk högskola eller ock att ha avlagt examen vid tekniskt läroverk och därefter förvärvat ingående erfarenhet av industriell verksamhet. Vidare fordrades att äga erfarenhet av affärsverksamhet inom det tekniska området samt besitta sakkunskap på det maskintekniska området, särskilt med avseende å för skolorna erforderlig materiel. Verksamheten vid tjänsten vore av självständig natur och av stor vikt ur besparingssynpunkt. Med nuvarande låga lönegradsplacering hade överstyrelsen icke lyckats besätta tjänsten med kompetent innehavare. *Statskontoret* har avstyrkt den ifrågasatta lönegradsuppflyttningen.

Förslaget att ombilda en kansliskrivartjänst till en kamrerartjänst i Ce 23, vilket förslag även framfördes i anslagsäskandena för innevarande budgetår, vore enligt överstyrelsen motiverat med hänsyn dels till den stora omslutningen av överstyrelsens kassa- och redovisningsverksamhet (omkring 2,5 miljoner kronor) och dels till den omdömeskrävande kamerala och tekniska granskning, som åvilade tjänstens innehavare beträffande viss kursverksamhet, som bedreves i överstyrelsens regi. *Statens lönenämnd* ansåg i yttrande över motsvarande framställning i fjol, att det väckta spörsmålet borde upptagas till prövning i samband med den pågående utredningen rörande den högre biträdespersonalens lönegradsplacering. *Statskontoret*, som ansett, att med hänsyn till storleken av överstyrelsens medelsförvaltning ändamålsenligheten i den nuvarande kamerala organisationen kunde ifrågasättas, har i anslutning till vad lönenämnden yttrat icke nu velat förorda en omreglering av ifrågavarande tjänst. *Riksräkenskapsverket*, som genom besök hos överstyrelsen inhämtat närmare uppgifter rörande ifrågavarande tjänstemans åligganden, har funnit skäl tala för en uppflyttning av tjänsten till högre lönegrad men å andra sidan ansett, att en ombildning av tjänsten till kamrerartjänst i Ce 23 icke borde ifrågakomma. Riksräkenskapsverket har för sin del förordat, att frågan om tjänstens lönegradsplacering hänskjutes till biträdesutredningen för övervägande i samband med utredningens fortsatta arbete.

I fråga om den föreslagna lönegradsuppflyttningen av assistent-

tjänsten å fristående sektionen framhåller överstyrelsen, att innehavaren av tjänsten med hänsyn till arten av sina arbetsuppgifter borde likställas med assistenten på överstyrelsens inköpsdetalj, som vore placerad i Ce 20. Statskontoret anser någon förhöjd lönegradsplacering icke påkallad, då de göromål som åläge ifrågavarande tjänsteman närmast syntes motsvara dem, som handhades av en kontorsskrivare.

Departementschefen.

Ordinarieposten. Då stadigvarande behov av den till andra byrån knutna förste byråingenjörstjänsten i Ce 27 torde föreligga, biträder jag överstyrelsens förslag om ordinariesättning av tjänsten.

Vidare torde som statskontoret föreslagit tre kanslibiträdestjänster i Ce 11 böra ordinariesättas.

I anslutning till den reglerade befordringsgången torde slutligen ett extra ordinarie kontorsbiträde böra beredas ordinarie anställning i Ca 8.

I övrigt anser jag mig icke för närvarande kunna förorda någon ändring beträffande ordinarieposten.

Vad jag sålunda förordat föranleder en ökning av ordinarieposten med i runt tal 33 000 kronor till 298 000 kronor, vilket belopp emellertid med hänsyn till belastningen torde kunna minskas till 285 000 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Denna anslagspost torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra uppföras med oförändrat belopp, 7 000 kronor.

Arvoden och ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m. Med hänsyn till beräknad ökning av antalet examensombud vid de tekniska gymnasierna med sex, torde denna anslagspost böra höjas med 1 800 kronor till 30 800 kronor, vilket senare belopp bör avrundas till 31 000 kronor.

Icke-ordinarieposten. I det föregående har jag förordat dels anställande å den nya byrån för lärarutbildningen av en byråchef, en förste byråingenjör och ett kanslibiträde i Ce 11, dels ock ordinariesättning av en förste byråingenjörstjänst, tre kanslibiträdestjänster och en kontorsbiträdestjänst.

I övrigt anser jag mig i nuvarande läge icke kunna förorda någon ändring beträffande icke-ordinarieposten, vilken bör uppföras med 395 000 kronor.

Rörligt tillägg. Denna anslagspost synes kunna uppföras med oförändrat belopp, 75 000 kronor.

Hela avlöningsanslaget bör sålunda uppföras med $(285\ 000 + 7\ 000 + 31\ 000 + 395\ 000 + 75\ 000 =) 793\ 000$ kronor, vilket innebär en ökning med 23 000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1949/50, vidtagna de förändringar i personalförteckningen för överstyrelsen för yrkesutbildning, som föranledas av vad jag i det föregående förordat;

b) godkänna följande avlöningsstat för överstyrelsen för yrkesutbildning, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsvis	kronor 285 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, förslagsvis ..	» 7 000
3. Arvoden och särskilda ersättningar till inspektörer och sakkunniga biträden m. m., förslagsvis	» 31 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, förslagsvis	» 395 000
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	» 75 000

Summa kronor 793 000;

c) till *Överstyrelsen för yrkesutbildning*: Avlöningar för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 793 000 kronor.

2. Förslagsanslaget till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1946/47	58 500	81 839
1947/48	85 000	119 651
1948/49 (statsliggaren s. 659)	95 000	
1949/50 (förslag)	120 000	

Av det för innevarande budgetår uppförda anslaget, 95 000 kronor, avse 30 000 kronor posten till reseersättningar och 55 000 kronor delposten till övriga expenser. *Överstyrelsen* har för nästa budgetår hemställt om en höjning av anslaget med 32 000 kronor, varav å nämnda poster belöpa respektive 12 000 kronor och 20 000 kronor. Av sistnämnda båda belopp hänföra sig 4 000 kronor respektive 15 000 kronor till den av överstyrelsen föreslagna nya byrån för lärarutbildning m. m. I övrigt motiveras höjningen av posten till reseersättningar med angelägenheten av en utvidgning av inspektionsverksamheten och av posten till övriga expenser med den utvidgade verksamheten redan inom ramen för överstyrelsens nuvarande fyra byråer och den fristående sektionen.

Departementschefen. Anslagsbelastningen å omkostnadsanslaget utgjorde för budgetåret 1947/48 i det närmaste 120 000 kronor. Med hänsyn härtill och till att jag tidigare förordat inrättande av en särskild byrå för lärarutbildningen m. m. torde omkostnadsanslaget bära höjas med 25 000 kronor. Av höjningen bära 10 000 kronor avses för reseersättningar och 15 000 kronor för övriga expenser. Omkostnadsanslaget bör alltså för nästa budgetår uppföras med (95 000 + 25 000 =) 120 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Överstyrelsen för yrkesutbildning: Omkostnader* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 120 000 kronor.

3. Reservationsanslag till Överstyrelsen för yrkesutbildning: Yrkespedagogisk reformverksamhet.

Under ett anslag med denna rubrik torde i anslutning till vad jag i det föregående förordat bära anvisas ett belopp av 25 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Överstyrelsen för yrkesutbildning: Yrkespedagogisk reformverksamhet* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

4. Reservationsanslaget till Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen.

Såsom jag i det föregående förordat vid behandlingen av överstyrelsens för yrkesutbildning förslag rörande yrkeslärarutbildningen torde detta anslag för nästa budgetår bära uppföras med ett belopp av 180 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 70 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbildning av lärare vid yrkesundervisningen* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 180 000 kronor.

5. Reservationsanslag till Bidrag till anordnande av elevinternat vid flygmekanikerskolan vid Mölndal.

Genom beslut den 28 januari 1944 medgav Kungl. Maj:t, att Mölndals stads verkstadsskolor för arbetslös ungdom finge, räknat från och med den 1 januari 1944, successivt omorganiseras till en verkstadsskola för utbildning av flygmekaniker. Såsom bidrag till driften av denna skola har sedan

budgetåret 1944/45 årligen anvisats ett särskilt förslagsanslag. Ur detta utgick under de första budgetåren bidrag med högst 25 350 kronor till hyreskostnader för matserveringslokal, elevhem och övriga elevbostäder vid skolan.

För budgetåret 1945/46 anvisades ett reservationsanslag av 225 000 kronor såsom bidrag till anordnande av elevinternat vid skolan. Såsom framgår av propositionen 1945:260, sid. 28 ff., hade den tidigare tillämpade anordningen för elevernas inkvartering och utspisning visat sig mindre tillfredsställande och Mölndals stad hade därför beslutat uppföra ett elevhem. Enligt det i propositionen återopade, endast preliminärt granskade nybyggnadsförslaget hade byggnadskostnaderna beräknats till 400 000 kronor samt kostnaderna för inredning och inventarier till 50 000 kronor. Till bestridande av dessa kostnader ansågs statsbidrag böra utgå enligt samma grunder som för anordnande av elevinternat vid centrala verkstadsskolor, d. v. s. med högst femtio procent.

Vid ärendets fortsatta behandling föreslogs viss minskning av den tilltänkta byggnadens dimensioner, bland annat genom begränsning av antalet elevrum. Byggnadskostnaderna beräknades dock alltjämt till 400 000 kronor. Kostnaden för inventarier ansågs av överstyrelsen för yrkesutbildning kunna — bland annat på grund av minskningen av antalet elevrum — nedräknas från 50 000 kronor till 39 000 kronor. I anslutning härtill beviljade Kungl. Maj:t genom beslut den 29 juni 1945 statsbidrag ur förutnämnda reservationsanslag med femtio procent av kostnaderna dels för uppförande av byggnaden, dels för anskaffande av inventarier och inredning, dock med högst respektive 200 000 kronor och 19 500 kronor. Av anslaget disponerades alltså icke 5 500 kronor.

Skolans styrelse har nu på uppdrag av stadsfullmäktige i Mölndal anhållit om statsbidrag till täckande av uppkommen merkostnad för elevinternatets byggande och inredning. De verkliga byggnadskostnaderna hade uppgått till 472 643 kronor 19 öre. Då för bestridande härav disponerats statsbidrag av 200 000 kronor, ett av Göteborgs och Bohus läns landsting beviljat räntefritt lån av 100 000 kronor samt ett av staden upptaget amorteringslån av 100 000 kronor eller tillhoppa 400 000 kronor, hade således uppkommit ett underskott av 72 643 kronor 19 öre. Orsakerna härtill vore allmän ökning av byggnadskostnaderna, oväntat dåliga grundförhållanden och svårigheter med materialanskaffningen. Kostnaderna för inventarier och utrustning hade uppgått till 60 824 kronor 58 öre. För gäldande av detta belopp hade funnits tillgängliga statsbidrag av 19 500 kronor och anslag från staden av 25 000 kronor eller sammanlagt 44 500 kronor; alltså hade ett underskott av 16 324 kronor 58 öre uppstått. Skolstyrelsen hemställde om tilläggsanslag av statsmedel ej understigande femtio procent av de till sammanlagt 88 967 kronor 77 öre uppgående underskotten.

Länsstyrelsen i Göteborg har tillstyrkt framställningen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning, som hört sin byggnadsakkunnige, har tillstyrkt ett statligt tilläggsanslag av 46 500 kronor. Ökningen av byggnadskostnaderna hade, såvitt överstyrelsen kunde finna, föranletts av omständigheter, som sökanden icke kunnat förutse. Till täckande av byggnadskostnaderna borde utgå statsbidrag med ytterligare 36 000 kronor. Beträffande kostnaderna för inventarier och inredning hade överstyrelsen, som tagit del av förteckning över det inköpta, icke annat att erinra än att det ville synas som om de kunnat nedbringas till 60 174 kronor 84 öre. Av förteckningen framginge emellertid, att inköp verkstälts av bland annat en del relativt kostnadskrävande inventarier till elevinternatets kök, vilkas anskaffning icke förutsatts i den ursprungliga statsbidragsansökningen. Inventarieinköpen hade särskilt motiverats i en skrivelse från skolstyrelsen. Med hänsyn till vad däri anförts syntes statsbidrag böra utgå med ytterligare 10 500 kronor till anskaffningen av inventarier och inredning.

I sistnämnda skrivelse från *skolans styrelse* har anförts bland annat:

Inköpen av inventarie- och maskinutrustning till elevhemmets kök ha gjorts med tanke på att nedbringa driftskostnaderna bland annat genom minskning av antalet anställda. Detta är nödvändigt både med hänsyn till svårigheter att anskaffa lämplig arbetskraft och ur driftskostnadssynpunkt. Dagligen utspisas cirka 150 personer med tre mål och en enkel kvällsmåltid. Kökspersonalen utgöres av en kokerska, fem biträden och husmor. Det skulle icke vara möjligt att utan arbetsbesparande maskiner driva denna ganska betydande verksamhet med samma personal. Inga maskiner stå oanvända utan äro i bruk dagligen.

Genom förbindelse med arméförvaltningens intendenturavdelning lyckades vi få ett synnerligen förmånligt anbud på prima helyllefiltar för ett så lågt pris som 10 kronor per styck. Styrelsen ansåg det då klokt att inköpa 300 stycken. Filtarna disponeras sålunda: två filtar till varje av elevhemmets 112 platser och 15 inackorderade elever, tre filtar till varje av 15 sjukbäddar samt 31 filtar till byte vid tvättning.

Porslinet togs till något i överkant, beroende på den rätt stora kassationen till följd av sönderslagning.

Statskontoret har icke velat motsätta sig, att statsbidrag efter tidigare fastställd procentsats finge utgå för gäldande av merkostnaden för byggnadsarbetena. Vad beträffar inventariiekostnaderna, har statskontoret endast tillstyrkt ett tilläggsanslag av 1 650 kronor. Till bestridande av tilläggsbidragen borde enligt ämbetsverkets mening anslag äskas av riksdagen. I fråga om inventariiekostnaderna har statskontoret anfört:

Merkostnaderna för inventarierna — omkring 22 000 kronor — synas ha föranletts av anskaffandet av maskiner för internatets kök (cirka 11 000 kronor) samt av inköp för elevrummen av möbler m. m., som icke tidigare beräknats (11 000 kronor). Enligt statskontoret bör den ytterligare materielanskaffningen icke utan vidare föranleda ökat statsbidrag. Vägande skäl måste föreligga för en ändring av Kungl. Maj:ts tidigare beslut i bidragsfrågan. Ämbetsverket finner detta vara fallet beträffande köksinven-

tarierna, där såsom motiv för den utökade anskaffningen framhållits behovet ur personalsynpunkt av arbetsbesparande redskap och maskiner. I den mån detta skäl kan åberopas beträffande den maskinella utrustningen — och så synes vara fallet beträffande redskap och maskiner till en sammanlagd kostnad av 3 300 kronor — vill statskontoret icke framställa erinran mot ytterligare statsbidrag eller efter tidigare fastställd procentsats med 1 650 kronor. För kylanläggningar och elektriska grytor anser ämbetsverket däremot bidrag icke böra utgå. Icke heller finner ämbetsverket anledning tillstyrka bidrag till ytterligare, tidigare icke beräknade inventarier i elevrummen.

Departementschefen. Såsom av den lämnade redogörelsen framgått, ha för byggandet och inredningen av elevinternatet vid flygmekanikerskolan i Mölndal uppstått vissa merkostnader i förhållande till de kostnadsberäkningar, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1945 om statsbidrag till dessa ändamål ur det av riksdagen för budgetåret 1945/46 beviljade reservationsanslaget å 225 000 kronor till bidrag till anordnande av nämnda elevinternat. Dessa merkostnader uppgå till i runt tal 72 600 kronor, såvitt gäller byggnadskostnader, och till i runt tal 21 800 kronor, såvitt gäller kostnader för inventarier och utrustning. Av sistnämnda belopp täckas 5 500 kronor av anslag från Mölndals stad, varför underskottet i denna del utgör 16 300 kronor. Det sammanlagda underskottet uppgår sålunda till 88 900 kronor. De angivna merkostnaderna ha föranletts av den allmänna stegringen av byggnadskostnaderna, oväntat dåliga grundförhållanden, vilket föranlett särskilda, icke förutsedda förstärkningsarbeten, svårigheter med materialanskaffningen samt inköp av bland annat en del relativt kostnadskrävande inventarier till elevinternatets kök, vilka icke förutsatts i den ursprungliga statsbidragsansökningen.

Styrelsen för skolan har nu anhållit om ytterligare bidrag av statsmedel, ej understigande 50 procent av nämnda underskott å 88 900 kronor. Överstyrelsen för yrkesutbildning har tillstyrkt ytterligare statsbidrag med 36 000 kronor till byggnaden och med 10 500 kronor till inredningen. Statskontoret åter, som tillstyrkt ett bidrag med 50 procent av de ökade byggnadskostnaderna, synas beträffande inventariestkostnaderna endast ha tillstyrkt ett tilläggsbidrag av 1 650 kronor.

För egen del förordar jag ett ytterligare bidrag till byggnadskostnaderna med 36 000 kronor, motsvarande i det närmaste 50 procent av de uppkomna merkostnaderna. Beträffande de ökade inventariestkostnaderna har jag med hänsyn till vad från skolstyrelsens sida anförts ansett övervägande skäl tala för att dessa kostnader godtagas såsom grund för ytterligare statsbidrag. Detta bidrag synes böra beräknas till femtio procent av det till 16 500 kronor uppkomna underskottet för denna anskaffning och bestämmas till, i avrundat belopp, 8 000 kronor. Jag förordar således, att sammanlagt 44 000 kronor anvisas såsom ytterligare bidrag till ifrågavarande

elevinternats anordnande. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Bidrag till anordnande av elevinternat vid flygmekanikerskolan i Mölndal* för budgetåret 1949/50 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 44 000 kronor.

Vad departementschefen sålunda under II, punkterna 1—5 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Nyborg.
